

65.9(4Укр)305.143.2
М13

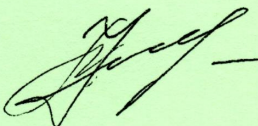
**ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАФТИ І ГАЗУ**

Мазур Ірина Михайлівна

65.9(4Укр)305.143.2

УДК 658.5.011.46

М13

**УПРАВЛІННЯ ВИКОРИСТАННЯМ ВИРОБНИЧИХ ПОТУЖНОСТЕЙ ЯК
ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАФТОГАЗОВИДОБУВНИХ
ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність: 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами
(нафтова і газова промисловість)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Івано-Франківськ – 2008

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник:

доктор економічних наук, професор,
заслужений працівник освіти України
Данилюк Микола Олексійович,
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу, завідувач кафедри
економіки підприємства

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки
Петрович Йосиф Михайлович,
Національний університет "Львівська
політехніка" Міністерства освіти і науки
України, професор кафедри менеджменту
організацій

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
Піришвілі Борис Захарович,
завідувач відділу паливно-енергетичного
комплексу Ради по вивченню
продуктивних сил НАН України

Захист відбудеться
спеціалізованої
технічного уні
Франківськ, ву.

З дисертацією
технічного уні
Франківськ, ву.

Автореферат р

Вчений секрет
спеціалізованої
кандидат екон

нні
ньому
о-

ціонального
о-

тошоп

ІАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Роль держави у світовому господарстві та перспективи її економічного зростання залежать від наявності доступних енергетичних ресурсів. Система забезпечення паливно-енергетичними ресурсами визначає енергетичну безпеку країни, ступінь її економічної та геополітичної незалежності. Підвищення енергетичної безпеки держави, здебільшого, досягається диверсифікацією зовнішніх джерел постачання ресурсів та повнотою і ефективністю використання власних запасів.

Особливої актуальності набуває нарощування виробничого потенціалу підприємств нафтогазовидобувної промисловості. Цього можна досягнути екстенсивним шляхом – за рахунок зростання сировинної бази та формування виробничих потужностей у видобутку нафти і газу, та інтенсивним – підвищенням ефективності використання виробничих потужностей нафтогазовидобувних підприємств та вилучення запасів корисних копалин. Отже, повнота використання виробничої потужності та особливості її формування мають вирішальний вплив на ефективність виробництва і функціонування нафтогазовидобувних підприємств.

Функціонування нафтогазовидобувних підприємств відбувається у межах вертикально-інтегрованих компаній, зазнаючи значного державного регулювання. В цих умовах виникає "конфлікт інтересів", вирішення якого позначається на ефективності їх діяльності. Об'єктивно виникає необхідність наукових досліджень, пов'язаних із управлінням формуванням і використанням виробничої потужності для підвищення ефективності діяльності нафтогазовидобувних підприємств.

Різні аспекти проблеми підвищення ефективності функціонування розглянуто у працях вітчизняних та зарубіжних вчених: Н. Алексєєва, А. Богданова, Ю. М. Бажала, М. Т. Бець, Н. Ю. Брюховецької, Л. Геллової, Ф. Друкера, Я. Б. Кваші, Г. Б. Клейнера, М. А. Козоріз, Б. І. Майданчика, Д. Морріса, П. Р. Нивена, С. Л. Оптнера, М. Й. Петровича, Л. Д. Ревуцького, Г. Фанделя, Д. Хея, Ю. Шаповалова, Д. А. Стефаніча та інших. Галузеві особливості ефективності функціонування нафтогазовидобувних підприємств досліджувалися у працях М. І. Барановського, Д. О. Єгера, М. О. Данилока, В. М. Дорошенка, Р. А. Зайнутдінова, Ю. О. Зарубіна, М. І. Турка, Ю. П. Колбушкіна, О. О. Лапко, Б. З. Піріашвілі, В. С. Лєсюка, Ю. М. Малишева, В. Е. Тищенка, Г. І. Трохтмана, І. Є. Шевалдіна, В. Ф. Шматова. Однак, ряд питань щодо регулювання використання і формування виробничих потужностей та визначення ефективності у нафтогазовидобувній промисловості не досліджувалися.

Актуальність наукового дослідження пов'язана із необхідністю пошуку нової концепції управління формуванням і використанням виробничої потужності в контексті підвищення ефективності функціонування нафтогазовидобувних підприємств. Цим питанням сьогодні не приділяється достатня увага підприємствами галузі, і вони не відображені у науково-дослідних напрацюваннях. Нова концепція, яка вимагає більш достовірних теоретичних положень та

методичних підходів з використанням наявних інформаційних ресурсів, також повинна передбачати створення механізму регулювання виробничих процесів при вирішенні поставлених техніко-економічних завдань. Необхідність вирішення цих питань обумовила вибір теми дисертаційного дослідження, мету і структуру дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана автором згідно плану науково-дослідних робіт Івано-Франківського національного університету нафти і газу згідно держбюджетної теми - «Створення гідродинамічних і технологічних основ поточних і сумарних відборів нафти, газу і вуглеводневого конденсату з родовищ України» (номер державної реєстрації № 0101U001664 НДР), в межах якої виконано розділи: "Особливості аналізу і управління витратами в нафтогазовидобувній промисловості" та "Обґрунтування ефективності проведення поточного ремонту нафтових свердловин"; у темі - «Дослідження нових технологій підвищення ефективності видобування вуглеводнів в тому числі з низькодебітних свердловин» (номер державної реєстрації №0104Y004086), автором виконано розділи: "До методики визначення технологічної ефективності інтенсифікації нафтоконденсатовидобутку", "Основні засади створення програмного забезпечення по визначенню та обґрунтуванню технологічної ефективності проведення інтенсифікації видобутку вуглеводнів", "Аналіз особливостей визначення економічної ефективності методів інтенсифікації свердловин та підвищення нафтогазоконденсатовіддачі пласта", "Обґрунтування методики оцінки економічної ефективності природоохоронних заходів у нафтогазоконденсатовидобутку".

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає у розробці теоретичних і методичних положень підвищення ефективності нафтогазовидобувних підприємств шляхом управління використанням виробничих потужностей.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність виконання таких завдань:

- обґрунтувати теоретичні, методичні і практичні положення щодо визначення «виробничої потужності» та її видів в умовах нафтогазовидобування;
- запропонувати методичні основи формування трьохрівневої системи показників ефективності функціонування нафтогазовидобувних підприємств та їх виробничих потужностей;
- розробити систему оцінки впливу регулювання виробничих потужностей на ефективність промислових підприємств;
- провести пошук резервів зростання виробничих потужностей в умовах обмеженого ресурсного забезпечення та наявної інфраструктури нафтогазовидобувних підприємств;
- здійснити декомпозицію робіт з формування і використання виробничих потужностей для оцінки їх економічної ефективності та забезпечення джерел фінансування;

- обґрунтувати методичні положення визначення економічної ефективності організаційно-технологічних заходів, які впливають на формування і використання виробничих потужностей;

- розробити концепцію функціонування нафтогазовидобувних підприємств для визначення особливостей внутрішніх та зовнішніх взаємодій і зв'язків у межах вертикально-інтегрованих компаній, що впливають на ефективність виробництва.

Об'єктом дослідження є процес впливу виробничих потужностей на забезпечення ефективності господарювання нафтогазовидобувних підприємств.

Предметом наукового дослідження є наукові, теоретичні та методичні положення, принципи, способи і практичні засади формування і використання виробничих потужностей.

Інформаційною базою дослідження стали наукові монографічні видання, статті зарубіжних та вітчизняних вчених у періодичних виданнях, законодавчі та нормативні акти України, результати наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних наукових центрів, статистичні матеріали за проблематикою дисертації.

При проведенні дисертаційного дослідження використано такі методи: системний, структурно-логічний аналіз - для уточнення та впорядкування термінології в понятійному апараті аналізу виробничої потужності; системний, порівняльний та факторний аналіз застосовано при розробці методики оцінки ефективності заходів із регулювання формування і використання виробничої потужності; методи теорії інформаційних систем - для розробки автоматизованого інформаційного продукту з регулювання ефективності виробництва за рахунок впливу на формування і використання виробничої потужності підприємства; методи: аналітичний, індексний, групування, графічний, апроксимації та економіко-математичного моделювання - для розробки методики визначення та управління ефективністю виробництва; методи бухгалтерського та управлінського обліку - при розробці методики трьохрівневої системи показників для аналізу витрат; класифікаційно-аналітичний метод - при класифікації заходів у нафтогазовидобутку та при класифікації робіт у свердловинах.

Наукова новизна одержаних результатів. Найвагоміші результати, що характеризують наукову новизну дослідження, полягають у наступному:

вперше:

- запропоновано систему показників для оцінки виробничих потужностей, що ґрунтується на обсягу видобутку продукції з об'єкта розробки. Сформульовано визначення проектної, нормативної і практичної і виробничих потужностей, що дозволило встановити їх співвідношення до планової та фактичної, оцінювати ефективність нарощування і використання виробничих потужностей родовищ, враховуючи технологічні й режимні особливості їх експлуатації, а також вплив робіт, які виконуються у свердловинах. Обґрунтовано передумови для вироблення нових теоретичних та методичних підходів до управління виробничими потужностями;

• розроблено функціонально-орієнтований механізм управління виробничими потужностями для забезпечення ефективності функціонування нафтогазовидобувних підприємств, який передбачає попроцесний і поопераційний аналіз з використанням критеріїв собівартості й ефективності, що ґрунтується на врахуванні показників релевантних, нерелевантних, наднормативних та незворотних витрат, які можна зменшити за рахунок управління виробничими потужностями. Запропонована система показників поєднує позитивні риси призми ефективності та збалансованої системи оціночних показників. Структура системи показників містить три рівні, що дозволяє оцінювати ефективність не тільки підприємства, але і окремих процесів, операцій чи функцій. У межах цього механізму запропоновано єдиний критерій ефективності виробництва – коефіцієнт порівняльної ефективності, який характеризує доцільність регулювання окремих виробничих процесів та технологічних операцій;

удосконалено:

• класифікацію робіт у свердловинах, що дозволяє виділити окремі групи, пов'язані із формуванням виробничої потужності підприємства, залежно від змісту та призначення робіт, напряму і характеру їх впливу на об'єкт розробки. На основі неї запропоновано підхід до визначення економічної ефективності робіт, які проводяться у свердловинах, що дозволить підвищити ефективність ремонтних робіт та регулювати рівень витрат на ремонти і модернізацію;

• концепцію функціонування нафтогазовидобувних підприємств, що дозволяє дослідити функціональні взаємодії і взаємовпливи між ними та іншими підприємствами загальнодержавними і місцевими органами влади, інституційними структурами вертикально-інтегрованих компаній. Найбільшими резервами розвитку нафтогазовидобувних підприємств є пристосування до впливів зовнішнього і внутрішнього середовища. Процес адаптації прискорюється при певному рівні централізації, що сприяє стабільності системи і розвитку ініціативи окремих ланок. З цією метою запропоновано принципи вертикальної інтеграції у моделі функціонування нафтогазовидобувних підприємств, здійснено розмежування функцій між підприємствами та материнськими компаніями, що дозволяє аналізувати вигоди від зменшення витрат на виконання певних функцій та збільшити конкурентоспроможність;

одержали подальший розвиток:

• теоретичні та методичні положення оцінки економічної ефективності впровадження технологічних інновацій, реконструкції та модернізації основних виробничих потужностей при прогнозованому збільшенні видобутку вуглеводнів і його відсутності. При виборі економічно ефективного способу організації виробничого процесу обирають той, який забезпечить цей процес із мінімальними витратами або максимальний обсяг продукції при їх сталості. Оцінити підвищення ефективності господарювання за рахунок регулювання виробничих потужностей

дозволяє використання цільової функції виробництва, як агрегованого показника ефективності;

- комплексний аналіз ресурсного забезпечення та наявної інфраструктури підприємств, що дозволило визначити основні резерви зростання виробничої потужності в сучасній практиці господарювання, систематизувати їх за характером, видом операцій та об'єктом впливу.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення, викладені автором у дисертації, доведено до рівня методичних розробок та прикладних рекомендацій з визначення економічної ефективності робіт, які проводяться у свердловині, реконструкції та модернізації основних виробничих потужностей при прогнозованому збільшенні видобутку вуглеводнів і його відсутності, а також визначення технологічної та економічної ефективності інтенсифікації видобутку нафти і газу, включаючи визначення пріоритетності та ефективності впровадження заходів техніко-технологічного характеру і природоохоронних заходів у виробничих процесах з метою формування виробничої потужності та більш повного її використання.

Висновки та основні положення дисертаційної роботи, які мають прикладний характер знайшли впровадження на нафтогазовидобувних підприємствах Західного нафтогазоносного регіону, а саме: НГВУ “Надвірнанафтогаз” (довідка № 2-30/3032 від 12.09. 2006 р.), НГВУ “Долинанафтогаз” (довідка № 8п-3085 від 12.09. 2006 р.), ГПУ “Львівгазвидобування” (довідка № 167 від 11.09. 2006 р.), ТзОВ “Завод мінеральних вод “Роксолана” (довідка № 114/1 від 12.09.2006 р.). Результати дисертаційного дослідження використано у звіті про науково-дослідну роботу “Розробка методичних рекомендацій з планування, обліку і аналізу собівартості видобутку нафти і газу”, виконаному ЦОУЕНГ згідно договору №9/93/02/238-НТП. Отримано позитивні результати щодо підтвердження можливості впровадження основних положень прикладного характеру на підприємствах інших галузей промисловості - ВАТ “Керамік” (довідка № 70 від 12.09. 2006 р.).

Результати дисертаційного дослідження використовуються в навчальному процесі Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу при викладанні дисциплін: «Економіка підприємства», «Організація виробництва», «Економічний аналіз» (акт впровадження від 12.06.2006 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, викладені в дисертаційній роботі, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві використані лише ті положення, що є результатом особистих досліджень здобувача, зокрема, в роботі [8] розроблено теоретико-методичні положення визначення ефективності організаційно-технологічних заходів, які передбачають збільшення або стабілізацію видобутку, в праці [1] досліджено ефективність використання інноваційного технологічного обладнання як резерву формування виробничих потужностей нафтогазовидобування та вдосконалення виробничого процесу.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації розглянуті та схвалені на міжнародних науково-практичних конференціях «Нафта і газ України – 2004» (м. Ялта, 2004 р.), «Нафта і газ України – 2002» (м. Київ, 2003 р.), Міжнародна наукова конференція «Проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу, контролю та аудиту у сфері надання послуг» (м. Тернопіль, 2006 р., ТДЕУ), Міжнародна наукова конференція «Формування стратегії розвитку регіону на інноваційній основі» (м. Чернівці, 2004 р., Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ).

Публікації. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 12 робіт (наукові статті, тези доповідей) загальним обсягом 4,5 друк. арк., з них особисто автору належить 3,8 друк. арк.. У фахових виданнях опубліковано 8 наукових статей, у тому числі 7 одноосібно.

Обсяг і структура роботи. Дисертація обсягом 188 сторінок складається з вступу, трьох розділів, висновків та додатків. Крім того, наведено список використаних джерел (245 назв). Дисертаційна робота містить 10 таблиць, 13 рисунків та 16 додатків на 54 сторінках.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обгрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, проаналізовано стан та ступінь опрацювання у сучасній науці проблематики оцінки ефективності функціонування господарюючих суб'єктів, сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт і предмет дослідження, відображено наукову новизну та практичну значущість роботи.

У першому розділі “Теоретичні засади забезпечення ефективності функціонування нафтогазовидобувних підприємств” розкрито сутність нафтогазовидобувного підприємства як виробничої системи, що є сукупністю факторів виробництва, запропоновано визначення виробничої потужності та її видів, а також розкрито взаємозв'язок виробничих потужностей з ефективністю господарювання.

Дослідження нормативних і теоретичних трактувань економічної категорії "потужність" дозволило сформулювати визначення: "проектної", "нормативної", "планової" та "практичної" потужностей, для використання їх у вирішенні проблем формування і використання виробничих потужностей нафтогазовидобувних підприємств. Проектна (теоретична) потужність визначається згідно запроєктованих середньодобових норм відбору нафти (газу) в межах пластів і родовищ. Нормативна – це видобуток усереднений за тривалий період із згладженими коливаннями, який враховує наявний фонд свердловин, певну частку непродуктивно використаного робочого часу та позапланових простой. Планова потужність дорівнює добутку середньодобової норми відбору на календарну кількість днів у плановому періоді. Практична – враховує зменшення потужності за рахунок втрат робочого часу через перебування обладнання у невстановленому стані, у консервації та резерві і планові зупинки. Такий підхід дозволив аналізувати ефективність формування та використання виробничих потужностей

нафтогазовидобувними підприємствами, порівнюючи проектні, нормативні, фактичні та планові показники.

Економічною теорією зростання пояснено появу надлишкових потужностей при умові нижчого обсягу видобутку продукції від рівня, при якому середні питомі витрати мінімальні або при недосягненні коефіцієнтом використання виробничих потужностей нормативного значення. Результатом існування надлишкових потужностей є втрачений дохід, що виступає резервом зростання прибутку, а його залучення є метою регулювання використання та формування виробничих потужностей підприємства.

Згідно основних прикладних положень теорії виробництва і витрат встановлено, що виробництво регламентується технологією, яка характеризується певною комбінацією факторів, а функція виробництва описує множину технічно ефективних способів виробництва, коли витрачається менше кількість принаймні одного виду ресурсів. Економічно ефективний спосіб виробництва слід обирати з технічно ефективних, що забезпечить виробництво з мінімальними витратами, чи максимальний обсяг видобутку продукції при сталості витрат. При прийнятті управлінських рішень щодо регулювання використання виробничих потужностей слід враховувати релевантні витрати – змінні внаслідок прийняття рішень, нерелевантні та незворотні, які здійснено раніше і їх неможливо відшкодувати. Такий підхід та специфічні особливості виробництва обмежують використання системи граничних показників для оцінки доцільності регулювання виробничих потужностей нафтогазовидобувних підприємств. Для цього слід використовувати середні питомі витрати на одиницю продукції, що також дозволяє мінімізувати незворотні витрати, оскільки максимум середнього і сукупного прибутку не співпадають, а найвище значення сукупного прибутку досягається при рівності ціни середнім питомим витратам. Нарощування обсягу видобутку нафти і газу доцільне при недосягненні середніми питомими витратами ціни ресурсів, що дозволяє відшкодувати кошти, інвестовані у розробку родовищ.

При дослідженні теоретичних положень, які характеризують ефективність використання і залучення факторів виробництва, встановлено доцільність використання збалансованих систем, що дозволять ефективно оцінити не тільки результати діяльності суб'єктів господарювання, але і повноту реалізації обраної стратегії. Пропонується ефективність функціонування нафтогазовидобувних підприємств виражати досягненням максимального сукупного прибутку у довготерміновому періоді, що у короткотерміновому періоді проектується у вигляді ефективності створення умов для його досягнення. Управління підприємством полягає в організації раціонального і ефективного регулювання задля досягнення максимальної продуктивності, з виділенням у виробничому процесі окремих складових та забезпечуючи адаптацію до умов зовнішнього середовища. Завдяки цьому, використання принципів побудови зведеної системи показників при розробці комплексної системи критеріїв для управління використанням виробничих потужностей дозволить визначити ефективність господарювання підприємств за частковими етапами виробничого процесу та «центрами відповідальності».

Відомі методи і моделі оцінки ефективності функціонування підприємств не забезпечують проведення адекватного оперативного аналізу і контролю за

виробничою системою, оскільки розглядають не всі аспекти ефективності, які необхідно вимірювати і контролювати. Тому комбінована система показників ефективності функціонування повинна формуватися за моделлю призми ефективності, що дозволяє поєднати фінансові, техніко-технологічні, соціально-економічні показники і забезпечити їх порівнюваність за всіма функціональними підрозділами, відображаючи їх внесок у створення передумов для стабільного економічного розвитку підприємства. Комплексна системи показників оперативно характеризує ефективність управління нафтогазовидобувним підприємством та ефективність використання факторів виробництва.

Досягнення ефективності функціонування нафтогазовидобувних підприємств можна забезпечити тільки при умові задоволення інтересів усіх зацікавлених сторін – інших економічних суб'єктів, які формують умови зовнішнього і внутрішнього середовища. Запропонована модель функціонування нафтогазовидобувних підприємств дозволяє дослідити функціональні взаємодії та взаємовпливи між ними та іншими підприємствами загальнодержавними та місцевими органами влади, інституційними структурами вертикально-інтегрованих компаній (рис.1).

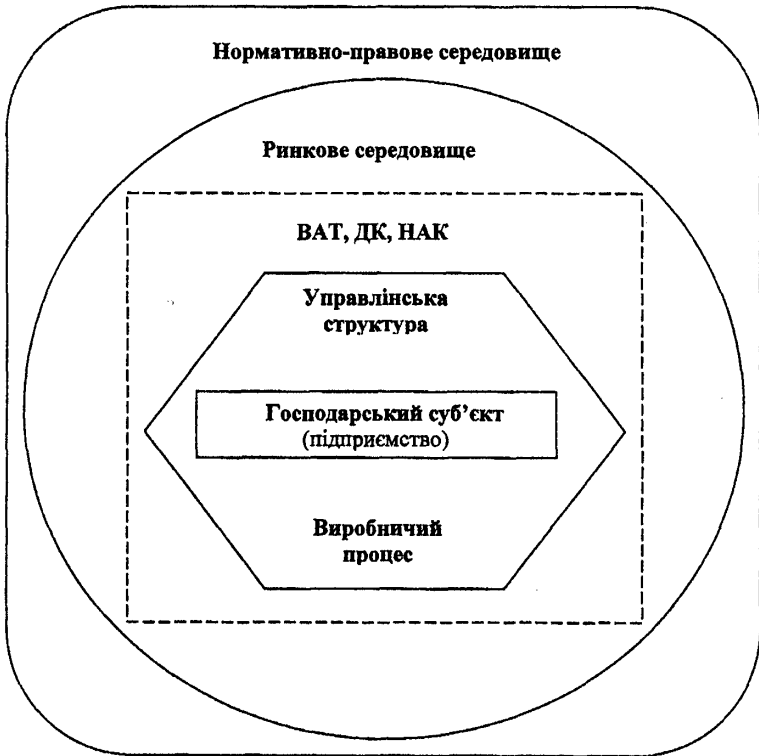

Рис.1. Модель функціонування нафтогазовидобувних підприємств

В ринкових умовах найбільшими резервами розвитку нафтогазовидобувних підприємств є адаптація до впливів зовнішнього і внутрішнього середовища. Процес адаптації прискорюється при певному рівні централізації, що сприяє захищеності системи і розвитку ініціативи окремих ланок, тому запропоновано принципи вертикальної інтеграції у моделі функціонування нафтогазовидобувних підприємств, здійснено розмежування функцій між підприємствами та материнськими компаніями, що дозволяє отримувати вигоди від зменшення витрат на виконання певних функцій та збільшити конкурентоспроможність. В цих умовах одним із шляхів підвищення ефективності суб'єктів нафтогазовидобутку є вдосконалення організаційних форм управління, заснованих на розмежуванні функцій управління і створення якісно нових відносин між виробничими структурами.

У другому розділі дисертації - "Аналіз ресурсної бази формування та використання виробничих потужностей у видобутку нафти і газу" проаналізовано сировинно-ресурсну базу формування виробничих потужностей нафтогазовидобувних підприємств, ефективність використання, формування та забезпечення їх роботоздатності, що дозволило виявити резерви нарощування виробничого потенціалу (рис.2).

Рис.2. Резерви формування і покращення використання виробничих потужностей у нафтогазовидобуванні

Дослідження наявної сировинної бази для розвитку нафтогазовидобування в межах Західного нафтогазоносного регіону виявило необхідність підготовки структур до пошукового буріння на глибині 4800-7000м, оскільки промислові припливи нафти отримано на різних родовищах Бориславсько-Покутської зони в межах 4900-5200 м. Освоєння цих глибин не проводиться у повному обсязі через недостатнє оснащення бурових підрозділів і потребу у значних капіталовкладеннях. Згідно статистики запасів перспективні і прогностичні запаси нафти категорій А,В,С₁ – 54 млн. т, С₂ – 17 млн. т, С₃ – 99 млн. т, розвідані запаси природного газу категорій А,В,С₁ – 94 млрд. м³, попередньо підраховані запаси газу категорії С₂ – 29 млрд. м³, перспективні запаси С₃ – 29 млрд. м³.

На підставі аналізу розробки родовищ Західного нафтогазоносного регіону виявлено недосягнення проектної та нормативної потужностей по багатьох родовищах, що зумовлене виробленням видобувних запасів, значною обводненістю продукції, низьким газовим фактором, постійним зменшенням видобутку нафти через неефективні режими розробки та низькі фільтраційні властивості порід колекторів і самих флюїдів.

Оскільки централізований розподіл коштів здійснюється на користь підприємств Східного нафтогазоносного регіону, де родовища залягають на значно менших глибинах і геологічні характеристики порід для буріння є більш сприятливими, одним із резервів стабілізації виробничих потужностей та їх зростання є покращення використання і формування фонду свердловин.

Оптимізація організації ремонтного обслуговування свердловин вимагає впровадження системи планово-попереджувальних ремонтів та розподілу обсягів робіт між структурними підрозділами підприємств і сторонніми організаціями, що, у кінцевому результаті, зумовить мінімізацію витрат і якісне виконання робіт. Слід продовжувати поєднувати проведення ремонтних робіт з інтенсифікацією видобутку нафти і газу, оскільки це позитивно впливає на економію часу за рахунок підготовчо-заклучних робіт, глушіння свердловини і спускопідіймальних операцій, що пов'язане із збільшенням сукупного видобутку та економією коштів на проведення деяких видів робіт. Суттєвим резервом покращення організації ремонтного обслуговування є спеціалізація на виконанні підготовчо-заклучних робіт однієї з бригад та покращення технічного забезпечення за рахунок оновлення парку ремонтного обладнання, що дозволить мінімізувати простой ремонтних бригад та збільшити частку і величину часу безпосереднього виконання ремонтних робіт у загальному балансі календарного часу бригад КРС і ПРС.

У третьому розділі - **“Удосконалення механізму управління ефективністю виробництва нафтогазовидобувних підприємств”** обґрунтовано критерії регулювання виробничих потужностей у системі управління ефективністю виробництва, запропоновано модель оцінки доцільності та ефективності проведення планово-попереджувальних ремонтів свердловин, обґрунтовано теоретичний підхід до аналізу ефективності організаційно-технологічних заходів при регулюванні виробничої потужності, запропоновано систему оцінки технологічної та економічної ефективності відновлення продуктивності свердловин. Для нафтогазовидобувного підприємства запропоновано механізм забезпечення ефективності виробництва за

допомогою формування і використання виробничих потужностей, етапи якого представлені в табл.1.

Таблиця 1

Етапи регулювання ефективності виробництва видобувного підприємства рівнем його виробничої потужності

Етапи	Зміст етапу	Очікувані результати
I	Експрес аналіз показників 1-го рівня та результатів функціонування підприємства	Визначення основних тенденцій зміни собівартості та її структури
II	Аналіз показників ефективності другого рівня. Вибір виробництв, які потребують попроцесного регулювання	Визначення найбільш капіталомістких виробництв, основних тенденцій та причин зміни показників
III	Аналіз показників поопераційного формування витрат	Вибір операцій, які потребують регулювання, вивчення можливості їх усунення, заміни чи перебудови
IV	Порівняльний аналіз ефективності заходів з оптимізації виробничої потужності	Вибір рішень та розробка плану організаційно-економічних та техніко-технологічних заходів
V	Аналіз ефективності виробництва	Визначення планових показників виробничої потужності підприємства, та зміни показників собівартості трьохрівневої системи
VI	Реалізація плану організаційно-економічних та техніко-технологічних заходів	Порівняння досягнутого рівня ефективності виробництва (виробничої потужності) з плановим та проектним

На першому етапі регулювання ефективності виробництва формуванням і використанням виробничих потужностей узагальнюючі результати діяльності нафтогазовидобувного підприємства можна оцінювати показниками першого рівня, що дозволяє обрати виробництво для регулювання.

На другому етапі аналізуються показники другого рівня формування операційних витрат за центрами відповідальності (виробничими функціями), проводиться визначення найбільш капіталомістких виробництв і тих, виробничий процес яких потребує регулювання. Ця інтегрована частина процесу управління складається з набору управлінських рішень директивного характеру, спрямованих на коригування поточних показників згідно визначених обмежень.

На третьому етапі проводиться вибір операцій, які потребують регулювання щодо їх витратомісткості шляхом усунення, заміни або впровадження технічних і технологічних інновацій, оскільки саме таке регулювання буде найбільш ефективним. Результати дослідження на третьому етапі мають значну вагу, оскільки обмежують кількість заходів, що аналізуватимуться на наступному етапі.

В межах цього механізму розроблено трьохрівневу систему показників (рис.3), які характеризують собівартість на рівні підприємства загалом, його структурних підрозділів – цехів (виробництв) та на поопераційному рівнях.

Запропоновано сукупний агрегований показник коефіцієнт порівняльної ефективності (КПЕ), що враховує запропоновану систему критеріїв і дозволяє вибирати процес (операцію), ефективність регулювання якого найвища.

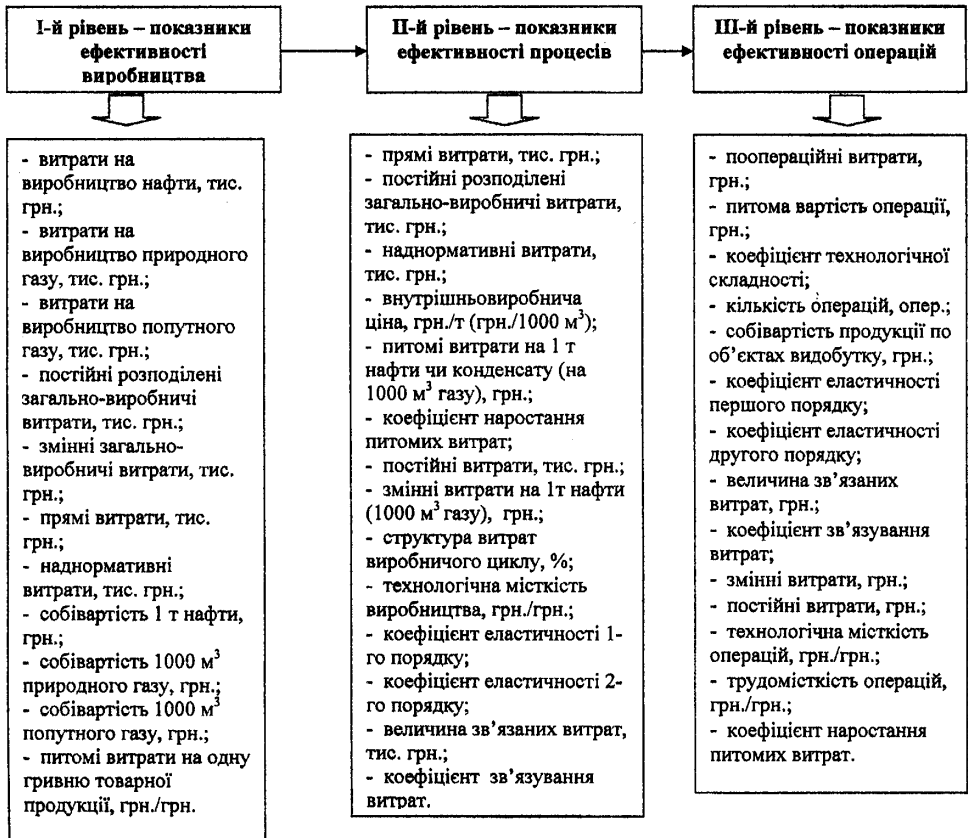

Рис. 3. Трьохрівнева система показників ефективності виробництва та регулювання процесів і операцій

Коефіцієнт порівняльної ефективності (КПЕ) визначається за формулою:

$$КПЕ = БО \cdot KE1 \cdot KE2 \cdot КН \cdot ТЗВ \quad , \quad (1)$$

де *БО* – бальна оцінка згідно показників ефективності регулювання;

KE1 – коефіцієнт еластичності 1-го порядку;

KE2 – коефіцієнт еластичності 2-го порядку;

КН – коефіцієнт наростання питомих витрат;

ТЗВ – коефіцієнт зв'язування витрат.

Для обчислення КПЕ використовується спосіб, коли частині показників присвоюються бали, які сумуються за процесами, а частина враховується в абсолютних значеннях. Бали присвоюються тим процесам, в яких спостерігається

найвище зростання показника у порівнянні до рівня попереднього року, потім бали сумують і визначають бальну оцінку.

На четвертому етапі відбувається аналіз економічної та технологічної ефективності заходів з оптимізації виробничих операцій, та обираються ті, які є найбільш ефективними і дають можливість досягнути планових результатів. Запропонована класифікація заходів та робіт із регулювання виробничих потужностей у нафтогазовидобутку дозволяє систематизувати види робіт за об'єктом впливу (технологічне обладнання, об'єкт розробки чи система управління) та напрямом технологічних інновацій (процес експлуатації свердловин, технічне переозброєння і реконструкція нафтового та газового обладнання, ремонт і модернізація обладнання чи нові технічні та технологічні рішення). Це створило передумови для розробки теоретико-методичних положень із визначення технологічної та економічної ефективності окремих груп робіт та заходів, які ґрунтуються на оптимізаційних підходах систем критеріальної оцінки. До них включено показник доходу на одну гривню сумарних витрат, критерій ефективності додаткових інвестицій, показник, який враховує співвідношення граничного доходу від продажу додаткової продукції та додаткових витрат на її видобуток, що забезпечує нарощування виробничих потужностей до досягнення максимального сукупного прибутку. При проектуванні нових, реконструкції, технічному переозброєнні діючих виробничих потужностей необхідно здійснювати розрахунки економічної ефективності природоохоронних заходів, що досягається економією збору за забруднення навколишнього середовища та отриманням додаткової продукції внаслідок утилізації. Запропонований показник економічної ефективності інвестицій у природоохоронні заходи доцільно використовувати при порівнянні заходів з однаковими напрямками та об'єктами впливу.

В результаті дослідження формується перелік заходів, які можуть використовуватися для досягнення запланованого рівня виробництва і безпосередньо впливають на формування виробничої потужності підприємства.

П'ятий етап дослідження характеризується визначенням планових показників виробничої потужності при різних сценаріях підвищення ефективності виробничих операцій за рахунок впровадження техніко-технологічних заходів з оптимізації операцій, що регулює ефективність виробництва.

Отже, при регулюванні ефективності виробництва окрім показників потужності визначаються планові показники собівартості і обирається той варіант, який максимізує цільову функцію ефективності виробництва (Z_i):

$$Z_i = [Q_{n,i} \cdot (U_{n,i} - C_{n,i}) + Q_{ng,i} \cdot (U_{ng,i} - C_{ng,i}) + Q_{r,i} \cdot (U_{r,i} - C_{r,i}) + Q_{g,i} \cdot (U_{g,i} - C_{g,i}) - (K_i - A_p) - F_i], \quad (2)$$

де $Q_{n,i}$, $Q_{ng,i}$, $Q_{r,i}$, $Q_{g,i}$ - відповідно обсяги видобутку нафти, нафтового газу, газового конденсату та природного газу, т (1000 м³);

$U_{n,i}$, $U_{ng,i}$, $U_{r,i}$, $U_{g,i}$ - відповідно ціни 1 т нафти, 1000 м³ нафтового газу, 1 т газового конденсату та 1000 м³ природного газу, грн./т (грн./1000 м³);

$C_{наф}, C_{газ}, C_{конд}, C_{прир}$ - відповідно собівартості видобутку 1 т нафти, 1000 м³ нафтового газу, 1 т газового конденсату та 1000 м³ природного газу, грн.;

K_i - приведені капіталовкладення, грн.;

i - порядковий номер варіанту проекту впровадження організаційно-технологічних заходів з регулювання виробничої потужності з метою підвищення ефективності виробництва;

F_i - непроамортизована вартість основних фондів, які вибувають з експлуатації в результаті регулювання виробничої потужності підприємства, грн.;

A_p - амортизаційні відрахування протягом року на нововведене обладнання, грн..

В основу побудови цільової функції покладено максимізацію прибутку в результаті i -го сценарію формування виробничої потужності підприємства, з врахуванням приведених до моменту здійснення капіталовкладень та вартості виведених основних фондів в результаті зміни виробничої потужності підприємства.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведене теоретичне обґрунтування підвищення ефективності функціонування нафтогазовидобувних підприємств, що виявляється в розробці механізму управління формуванням і використання виробничих потужностей. Узагальнення та систематизація дослідження дозволили сформулювати такі висновки:

1. Дослідження нормативних і теоретичних трактувань економічної категорії «потужність» дозволило сформулювати систему показників виробничих потужностей, до якої увійшли: проектна, нормативна, планова, практична, фактична виробничі потужності, які ґрунтуються на визначенні обсягу видобутку продукції з об'єкта розробки. Визначення співвідношень між показниками характеризує ефективність формування і використання виробничих потужностей та технологічну ефективність виробництва одночасно, що є передумовою для вироблення нових методичних і теоретичних засад управління виробничими потужностями, враховуючи технологічні та режимні особливості експлуатації та вплив робіт, які виконуються у свердловинах.

2. Досягнення ефективності функціонування нафтогазовидобувних підприємств можна забезпечити тільки при умові задоволення інтересів усіх зацікавлених сторін – інших економічних суб'єктів, які формують умови зовнішнього і внутрішнього середовища. Запропонована модель функціонування нафтогазовидобувних підприємств дозволяє дослідити функціональні взаємодії, взаємовпливи між ними та іншими підприємствами, загальнодержавними і місцевими органами влади, інституційними структурами вертикально-інтегрованих компаній. В ринкових умовах найбільшими резервами розвитку нафтогазовидобувних підприємств є пристосування до впливів зовнішнього і внутрішнього середовища. Процес адаптації прискорюється при певному рівні

централізації, що сприяє захищеності системи і розвитку ініціативи окремих ланок, тому запропоновано принципи вертикальної інтеграції у моделі функціонування нафтогазовидобувних підприємств, здійснено розмежування функцій між підприємствами та материнськими компаніями, що дозволяє отримувати вигоди від зменшення витрат на виконання певних функцій та збільшити конкурентоспроможність.

3. Розроблений у роботі механізм регулювання виробничих потужностей для забезпечення ефективності нафтогазовидобувних підприємств об'єднує шість етапів: 1) експрес-аналіз показників першого рівня та результатів функціонування підприємства, на якому визначаються основні тенденції зміни собівартості та її структури; 2) вибір виробництв для регулювання полягає у визначенні капіталомістких процесів, основних залежностей і причин зміни показників їхньої ефективності; 3) аналіз показників поопераційного формування витрат дозволяє визначити можливості усунення, заміни чи раціоналізації операцій, що потребують регулювання; 4) аналіз ефективності заходів з регулювання виробничої потужності, що передбачає вибір рішень і розробку плану організаційно-економічних та техніко-технологічних заходів; 5) аналіз ефективності виробництва передбачає визначення планових показників виробничих потужностей підприємства, з врахуванням плану заходів і показників загальної та локальної ефективності; 6) реалізація плану організаційно-економічних та техніко-технологічних заходів, що включає порівняння досягнутого рівня ефективності виробництва та виробничих потужностей з плановим і проектним. Запропонований механізм дозволяє визначити ефективність нафтогазовидобувного виробництва згідно результатів, яких слід досягнути, враховуючи місце підприємства в багаторівневій структурі вертикально-інтегрованих компаній. Він дозволяє впливати на ефективність їх функціонування шляхом регулювання виробничих потужностей.

4. Традиційні системи показників ефективності не дозволяють оцінювати ефективність регулювання виробничих потужностей окремих операцій чи процесів. Розроблена трьохрівнева функціонально-орієнтована система показників ефективності нафтогазовидобувних підприємств включає показники собівартості, які характеризують формування і доцільність витрат у нафтогазоконденсато-видобутку. Розроблена система показників формує бальну оцінку, яка використовується при визначенні коефіцієнта порівняльної ефективності, за яким обираються процеси та операції для регулювання використання і формування виробничих потужностей.

5. Запропоновано класифікацію заходів і робіт із регулювання виробничих потужностей у нафтогазовидобутку, яка дозволяє систематизувати їх види за об'єктом впливу (технологічне обладнання, об'єкт розробки чи система управління) та напрямом технологічних інновацій (процес експлуатації свердловин, технічне переозброєння і реконструкція нафтового та газового обладнання, ремонт і модернізація обладнання чи нові технічні та технологічні рішення). Це створило передумови для розробки теоретично-методичних положень із визначення технологічної та економічної ефективності окремих груп робіт та заходів, які ґрунтуються на оптимізаційних підходах у визначенні критеріальної оцінки.

6. Запропоновано систему та алгоритми визначення економічної ефективності заходів з формування і використання виробничих потужностей в залежності від об'єкта та характеру їх впливу. Для цього використовуються показники доходу на одну гривню сумарних витрат; ефективність додаткових інвестицій; співвідношення граничного доходу від продажу додаткової продукції та додаткових витрат на її видобуток; економічної ефективності інвестицій у природоохоронні заходи. При проектуванні нових, реконструкції, технічному переозброєнні діючих виробничих потужностей необхідно здійснювати розрахунки економічної ефективності природоохоронних заходів, що досягається економією збору за забруднення навколишнього середовища та отриманням додаткової продукції внаслідок утилізації.

7. В межах механізму регулювання використання виробничих потужностей аналізується підвищення ефективності виробництва внаслідок впровадження організаційно-економічних та техніко-технологічних заходів за рахунок використання цільової функції ефективності виробництва. Запропонована цільова функція використовується для оцінки регулювання ефективності виробництва і ґрунтується на максимізації прибутку. Перевага застосування цільової функції при виборі заходів з регулювання виробничої потужності полягає у можливості вибору найефективнішого варіанту та врахуванні певних обмежень: величини можливих капіталовкладень, перспективного плану розвитку підприємства, розробки родовищ, наявності запасів вуглеводнів. За допомогою цільової функції можна аналізувати ефективність розробки родовищ, використання виробничої потужності по родовищах і покладах, планувати їх розробку за умови найбільшої ефективності та доцільності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових фахових виданнях:

1. Мазур І.М., Данилюк М.О. Аналіз ефективності впровадження інноваційного технологічного обладнання // Вісник Прикарпатського університету ім.В.Стефаника. Економіка: Випуск 5. – Івано-Франківськ, 2007. - №5. – С.95-103.
2. Мазур І. М. Основні принципи та підходи до визначення ефективності функціонування виробничих систем // Економіка і ринок: облік, аналіз, контроль. Науковий журнал ТДЕУ: Випуск 15. – Тернопіль: Економічна думка, 2006. - №15. – С.33 – 42.
3. Мазур І. М. Обґрунтування ефективності запровадження системи планово-попереджувальних поточних ремонтів нафтових свердловин // Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. – Івано-Франківськ, 2004. - №1(7). – С. 73 – 76.
4. Мазур І. М. Особливості фінансування інновацій у нафтогазоконденсатовидобутку // Науковий вісник Чернівецького торговельно-

економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету. Економічні науки. – Чернівці, 2004. – № 2. – С. 246 – 256.

5. Мазур І. М. Про напрями регіональної програми розвитку нафтогазовидобування // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Стратегічне планування регіонального розвитку (Збірник наукових праць). Вип. 5 (XLIX) / НАН України. Ін-т регіональних досліджень. – Львів, 2004. – С.95 – 100.

6. Мазур І. М. Регулювання виробничої потужності підприємства в системі управління ефективністю виробництва // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 207: в 5 т. Том 1. – Дніпропетровськ, 2005. - № 207. – С.114 – 123.

7. Мазур І. М. Особливості розрахунку показників виробничої потужності у нафтогазоконденсатовидобутку // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 210: в 4 т. Том 1. – Дніпропетровськ, 2005. - № 207. – С.44 – 51.

8. Мазур І. М., Данилюк М. О. Оцінювання ефективності технологічних інновацій при оптимізації виробничої потужності нафтогазовидобувних підприємств // Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. – Івано-Франківськ, 2005. - №3 (12). – С. 118 – 123.

Публікації у інших наукових виданнях:

9. Мазур І. М. Методичні засади процесно-орієнтованого обліку та налізу витрат у нафтогазоконденсатовидобутку // Нафтова і газова промисловість. – К., 2005. - №5. – С. 27 – 29.

10. Мазур І. М. Особливості класифікації техніко-технологічних інновацій у нафтогазоконденсатовидобутку // Економіка і ринок: облік, аналіз, контроль. Науковий журнал ТДЕУ: Випуск 12 / За ред. І.Д. Фаріона / Матеріали Міжнародної наукової конференції «Проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу, контролю та аудиту у сфері надання послуг 15 – 16 грудня 2005 р.» – Тернопіль: Економічна думка, 2005. - №12. – С.123 – 127.

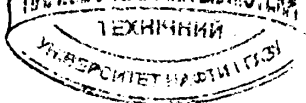
11. Мазур І. М. Господарські відносини, як основа моделі мікросистеми функціонування нафтогазовидобувних підприємств // 7-ма Міжнародна конференція «Нафта і газ України – 2002». – К.: УНГА, 2002. – Т.2. – С. 355 – 357.

12. Мазур І. М. До методики визначення технологічної ефективності інтенсифікації видобутку нафти і газу // 8-ма Міжнародна конференція «Нафта і газ України – 2004». – К.: УНГА, 2004. – Т.2. – С. 355 – 357.

АНОТАЦІЯ

Мазур І. М. Управління використанням виробничих потужностей як фактор підвищення ефективності нафтогазовидобувних підприємств – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (нафтова і газова

промисловість). – Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Івано-Франківськ, 2008.

Дисертаційна робота присвячена дослідженню ефективності функціонування виробничих систем, економічного змісту та особливостей оцінки ефективності виробництва і виробничої потужності нафтогазовидобувних підприємств. На основі проведеного дослідження обґрунтовано та запропоновано механізм функціонування нафтогазовидобувних підприємств у системі ринкових відносин. Проаналізовано природно-сировинну базу та формування виробничих потужностей нафтогазовидобувних підприємств Західного нафтогазоносного регіону, ефективність їх використання та стан технічного і ремонтного обслуговування свердловин.

Досліджено роль регулювання виробничої потужності у системі управління ефективністю виробництва, обґрунтовано ефективність запровадження системи планово-попереджувальних ремонтів свердловин, проведено оцінку ефективності організаційно-технологічних заходів при регулюванні виробничих потужностей в умовах інформаційної економіки, теоретично обґрунтовано визначення технологічної та економічної ефективності методів відновлення продуктивності свердловин.

Ключові слова: виробничі потужності; ефективність виробництва; виробнича система; фактори виробництва, трьохрівнева система показників ефективності виробництва.

АННОТАЦІЯ

Мазур И. М. Управление использованием производственных мощностей как фактор повышения эффективности нефтегазодобывающих предприятий. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (нефтяная и газовая промышленность). – Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа, Ивано-Франковск, 2008.

В диссертации изучены условия повышения эффективности деятельности производственных систем, экономический смысл и особенности оценки эффективности производства и производственной мощности нефтегазодобывающих предприятий, подтвержден и проанализирован механизм функционирования нефтегазодобывающих предприятий в системе рыночных отношений. Определено, что предприятие является открытой системой, которая может существовать при условии активного взаимодействия с внешним окружением. Оно получает из окружения производственные факторы и превращает их в блага и отходы, которые возвращает во внешнее окружение.

Разработано систему показателей на основе призмы эффективности, которая разрешает конкретизировать важные составляющие стратегии предприятия, его бизнес-процессов и возможностей, которые необходимо анализировать с целью управления для осуществления желаний всех заинтересованных субъектов. Система

показателей, построенная на принципах призмы эффективности, может использоваться и в случае анализа и регулирования локальной эффективности при концентрации на определённой стороне или основном бизнес-процессе.

В результате проведённого исследования дано определение проектному, нормативному и практическому показателям производственной мощности, установлено соотношение между ними, а также плановыми и фактическими показателями. Разработанная система показателей эффективности проведения ремонтных работ будет использована при разработке методики определения эффективности внедрения планово-предупредительных ремонтов в скважинах и технологической эффективности использования производственных мощностей.

Между нефтегазодобывающими предприятиями, государственными и местными органами власти возникает «конфликт интересов». Комплексное решение которого в пределах государства или региона воплощается в разработке региональных и промышленных программ развития нефтегазового комплекса.

Сегодня состоялись внешние и внутренние экономические условия для пересмотра возможности использования скважин, которые находятся в консервации, бездеятельности и контрольных скважин. Существует перспектива вовлечения в разработку небольших месторождений. Резервом наращивания производственных мощностей является вовлечение в разработку месторождений, эксплуатация которых прекращена, но имеются значительные локальные остатки нефти или газа. Существенным резервом служит осуществление работ по уплотнению сети добывающих скважин на месторождениях с нестойкими породами, где ликвидация скважин обусловлена геологическими причинами.

Рост цен на нефть и газ на мировом рынке, усовершенствование методов интенсификации добычи, геофизических исследований разрешают вовлекать в разработку скважины, которые ликвидировались через незначительные дебиты, за счёт углубления, перехода на другие продуктивные горизонты. Это обеспечит более полное извлечение тяжело добываемых запасов нефти и газа.

Для нефтегазодобывающего предприятия предложено систему регулирования эффективности производства за результатами, которых следует достичь, поскольку это разрешает выполнять директивы вертикально интегрированной компании. Предложено механизм регулирования эффективности производства полнотой использования производственной мощности, разработано трехуровневую систему показателей для оценки эффективности функционирования предприятия, определения производства и процесса для регулирования. Предложено целевую функцию, которая используется для оценки эффективности производства. Использование целевой функции разрешает выбирать наиболее эффективный вариант внедрения проектов по регулированию производственной мощности по месторождений и залежей.

Разработано алгоритм определения экономической эффективности работ, которые проводятся в скважинах и влияют на технологические или экономические

характеристики их работы. Осуществлено классификацию инноваций в добыче нефти и газа по объектам и направлениям влияния, что позволило разработать системную методику их оценки. Разработан алгоритм определения сравнительной и абсолютной эффективности внедрения инноваций в производство для разных вариантов, предусматривающих и не предусматривающих увеличение добычи нефти. Предложено систему показателей для изучения экологической составляющей при внедрении технико-технологических инноваций в производство и расчёта экономической эффективности природоохранных мероприятий.

Ключевые слова: производственные мощности; эффективность производства; производственная система; факторы производства, трёхуровневая система показателей эффективности производства.

ANNOTATION

Mazur I. M. Management employment of industrial capacity as a factor of increase of the functioning efficiency of oil and gas output enterprises. – Manuscript.

Dissertation on obtaining of graduate degree of candidate of economic sciences by speciality 08.00.04 – economy and management by enterprises. – Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ivano-Frankivsk, 2008.

Dissertation is devoted to research the efficiency of the production systems functioning, economic essence and special features of the producing efficiency and production capacity of the enterprises. The mechanism of functioning of oil and gas output enterprises is analysed on the basis of the conducted research in the system of market relations. The oil and gas resources and forming of production capacities of enterprises in the Western region were studied, and efficiency of their use and mining holes technical and repair maintenance were analyzed in the dissertation too.

The role of adjusting of production capacity was explored for the efficiency of the producing managing, introduction of the system of planned-preventive repairs of mining holes was recommended as the way of the increase of the producing efficiency. The efficiency of the organizational technological projects was explored. The methods of determination of technological efficiency and economic efficiency were adapted for intensification of oil and gas output, and for renewal of mining holes productivity too.

Keywords: production capacities; efficiency of production; production system; factors of the production, three-level system of indexes of production efficiency.